

RIIHIMÄEN KAUPUNGIN
ESIOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN
PERUSTEET
2011

Lukijalle

Tässä dokumentissa on yhdistetty esiopetuksen uudistetut valtakunnalliset ja Riihimäen kaupungin paikalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Tekstissä esitetään luvuittain ja alaluvuittain ensin valtakunnallinen osuus, joita tarkennetaan tarvittaessa Riihimäen näkökulmalla tai lisäyksellä. Näkökulman tai lisäyksen tunnistaa Riihimäki-logosta. Riihimäellä kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman pohjalta laaditaan vielä tarkennetut päiväkotij- ja koulukohtaiset esiopetussuunnitelmat

Opetushallituksen uusi määräys (2.12.2010) sisälsi useita muutoksia nykyisiin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin verrattuna, minkä vuoksi perusteet uudistettiin kokonaisuudessaan. Uusissa perusteissa luovutaan tekstin jakamisesta pykäliin ja luvut ja niiden alaluvut merkitään nyt numeroin.

Muutoksia on tehty erityisesti seuraaviin lukuihin ja niiden alalukuihin:

- *Luku 1, 1.1 Tehtävä*
- *Luku 2, 2.1 Esiopetuksen järjestäminen*
- *Luvut 4 ja 5*
- *Luku 7*
- *Luku 8, 8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat*

Opetushallituksen määräys edellyttää esiopetuksen järjestäjiltä opetussuunnitelman muuttamista. Esiopetuksen järjestäjä voi ottaa uuden opetussuunnitelman käyttöön 1.1.2011 ja viimeistään 1.8.2011. Esiopetuksen järjestäjät eivät voi jättää noudattamatta tätä määräystä tai poiketa siitä. Riihimäen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa ja ne otetaan käyttöön 1.8.2011.

Riihimäellä 30.4.2011

KOULUTUSPALVELUKESKUS

SISÄLTÖ

1 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	6
1.1 TEHTÄVÄ.....	6
1.1 TEHTÄVÄ, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	7
1.2 YLEISET KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TAVOITTEET	7
1.2 YLEISET KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TAVOITTEET, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	8
2 ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	9
2.1 ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	9
2.1 ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	10
2.2 OPPIMISKÄSITYS	11
2.2 OPPIMISKÄSITYS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	11
2.3 OPPIMISYMPÄRISTÖ.....	12
2.3 OPPIMISYMPÄRISTÖ, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	12
2.4 TYÖTAVAT	13
2.4 TYÖTAVAT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	13
3 ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT	14
3.1 EHEYTTÄMINEN	14
3.1 EHEYTTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	14
3.2 KESKEISET SISÄLTÖALUEET	15
3.2.1 KIELI JA VUOROVAIKUTUS	15
3.2.1 KIELI JA VUOROVAIKUTUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	16
3.2.2 SUOMI TOISENA KIELENÄ ESIOPETUKSESSA	16
3.2.3 MATEMATIIKKA	17
3.2.3 MATEMATIIKKA, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	18
3.2.4 ETIIKKA JA ELÄMÄNKATSOMUS.....	19
3.2.4 ETIIKKA JA ELÄMÄNKATSOMUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA.....	20
3.2.5 YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO	21
3.2.5 YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	22
3.2.6 TERVEYS	23
3.2.6 TERVEYS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	23
3.2.7 FYYSINEN JA MOTORINEN KEHITYS	24
3.2.7 FYYSINEN JA MOTORINEN KEHITYS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	24
3.2.8 TAIDE JA KULTTUURI.....	26
3.2.8 TAIDE JA KULTTUURI, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA.....	26
4 KASVUN JA OPPIMISEN TUKI.....	31
4.1 ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI	33

4.1 ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	33
4.2 ESIOPETUKSEN TEHOSTETTU TUKI	35
4.2 ESIOPETUKSEN TEHOSTETTU TUKI, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	36
4.3 ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKI	37
4.3 ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKI, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	37
4.5 YKSILÖLLISET SUUNNITELMAT ESIOPETUKSESSA.....	39
4.5.1 LAPSEN ESIOPETUKSEN OPPIMISSUUNITELMA	39
4.5.2 HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA	41
5 KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA	43
5.1 ESIOPETUKSEN OPETUSJÄRJESTELYIHIN LIITTYVÄ TUKI	43
5.1.1 ERITYISOPETUS.....	43
5.1.2 PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS	44
5.1.2 PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	45
5.2 ESIOPETUKSEN MUU TUKI.....	45
5.2.1 YHTEISTYÖ KODIN KANSSA.....	45
5.2.1 YHTEISTYÖ KODIN KANSSA, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA.....	47
5.2.2 TULKITSEMIS- JA AVUSTAJAPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN	477
5.2.2 TULKITSEMIS-JA AVUSTAJAPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	49
5.3 ESIOPETUKSEN OPPILASHUOLTO JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN	49
5.3.1 OPPILASHUOLTO	49
5.3.1 OPPILASHUOLTO, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA.....	51
5.3.2 TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN	52
5.3.2 TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	54
5.3.3 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY, SALASSAPITO JA TIETOJEN LUOVUTTAMINEN	54
6 ERI KIELI JA KULTTUURIRYHMIEN SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY.....	577
6.1 SAAMENKIELISET	577
6.2 ROMANIKIELISET	57
6.3 VIITTOMAKIELISET.....	58
6.4 MAAHANMUUTTAJAT	59
6.4 MAAHANMUUTTAJAT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	59
6.5 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSELLISEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS	60
6.5 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSELLISEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	62

6.6 VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY	63
7 ARVIOINTI	64
8 ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN	655
8.1 OPETUSSUUNITELMAN LAATIMISEN JÄRJESTELYT	65
8.1 OPETUSSUUNITELMAN LAATIMISEN JÄRJESTELYT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA.....	65
8.2 OPETUSSUUNITELMAAN SISÄLTYVÄT SEIKAT	666
8.2 OPETUSSUUNNITELMAAN SISÄLTYVÄT SEIKAT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA	66
LIITTEET	67

1 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

1.1 TEHTÄVÄ

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomi on myös sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin jotka edellyttävät yhteisen opetuksen järjestämistä siten, että kaikkien lasten kasvu ja oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

1.1 TEHTÄVÄ, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Jokaisessa esiopetusryhmässä pohditaan keinoja, joilla turvataan kiireettömyys ja vuorovaikutuksen syntyminen lapsen ja aikuisen välille. Esiopetuspäivän rakenne tulee suunnitella tämä huomioiden.

Riihimäellä on tavoitteena painottaa lasten yhdenvertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamista. Tämä tulee huomioida kaikessa esiopetuksen suunnittelussa, mm työskentelytapojen valinnassa. Pienryhmätoiminta on eräs keino varmistaa tämän tavoitteen saavuttaminen.

Yhteisiä ja tärkeitä arvoja ovat terve itsetunto, toisen kunnioittaminen ja vastuullisuus. Panostetaan lasten yksilöllisen kehityksen seuraamiseen ja arviointiin, myös ohjaamalla lasta itsearviointiin.

Pyritään määrätietoiseen itsehallintataitojen opettelemiseen ja ristiriitatilanteiden loppuun viemiseen. Vastuullisen toiminnan oppiminen ehkäisee syrjäytymistä. Voidaan hyödyntää valmiita opetuskokonaisuuksia, esim. Askeleittain ja Vastuunportaat.

1.2 YLEISET KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TAVOITTEET

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista.

Esiopetuksen tavoitteena on

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet. Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään. Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

1.2 YLEISET KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TAVOITTEET, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Kaikilla lapsilla on oikeus tulla hyväksytyksi ja onnistua heidän omat lähtökohtansa huomioonottaen. Opettaja huolehtii jokaisen lapsen päivittäisestä kohtaamisesta ja yksilöllisestä huomioimisesta. Luottamuksellisen suhteen syntyminen lapsen ja opettajan välille on tärkeää.

Esiopetuksen tulee olla joustavaa ja huomioida lapsen aikaisemmat oppimiskokemukset, lahjakkuus ja mahdolliset oppimisvaikeudet.

Lapsi tarvitsee aikaa ja mahdollisuuksia tutkia ja pohtia asioita sekä kokeilla erilaisia ratkaisumahdollisuuksia, jotta voisi ymmärtää, kuinka hän oppii. Hän tarvitsee monipuolisia kokemuksia; leikkiä, jännitystä, seikkailuja ja iloa unohtamatta.

Toiminta ryhmässä antaa lapselle käsityksen siitä, miten paljon yhdessä tekemällä voi saada aikaan. Kun asioita opitaan yhdessä, sama asia voidaan nähdä eri näkökulmista. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa.

Toisten kunnioittamisen ja huomioon ottamisen, erilaisuuden ymmärtämisen ja tasa-arvon tulee myös näkyä kasvuyhteisön toimintatavoissa.

Toimiessaan vertaisryhmässä, lapsi oppii ymmärtämään annettujen sääntöjen ja sopimusten merkityksen sekä arvostamaan niin omaa kuin toistenkin työtä. Lapsi saa myös ottaa vastuuta omasta ja toisten toiminnasta jokapäiväisessä työssä.

Esiopetuksessa pyritään edistämään ikäkaudelle sopivaa käyttäytymistä. Hyviä tapoja harjoitellaan päivittäin: kiittäminen, tervehtiminen, keskustelu- ja kuuntelutaidot.

Vahvistetaan lastenkulttuuria. Rohkaistaan lasta nauttimaan lapsuudesta, eikä siirtymään liian varhain nuorisokulttuurin pariin.

2 ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävästi kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoitossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

Esiopetus järjestetään perusturvatoimen ja koulutoimen yhteistyönä. Sitä annetaan päiväkotien ja koulujen yhteydessä 4 h/pv (vähintään 700 h/v).

Riihimäellä esiopetusryhmän henkilöstömäärä koulussa annettavassa esiopetuksessa on

- esioppilaita enintään 13 / 1 esiopetukseen pätevä opettaja
- esioppilaita 14 – 20 / 1 esiopetukseen pätevä opettaja + koulunkäyntiohjaaja

Ryhmäkokoja noudatetaan myös silloin, kun esioppilaita opetetaan yhdessä perusopetuksen oppilaiden kanssa. Kunnan järjestäessä esiopetuksen päiväkodissa, sovelletaan esiopetukseen perusopetuslakia ja sen nojalla annettuja asetuksia täydentäen lasten päivähoidosta annettua lakia ja sen nojalla annettuja asetuksia. Päivähoitoa koskevia säännöksiä sovelletaan myös yksityiseltä päiväkodilta ostopalveluna hankituista palveluista. (Päivähoidon asetuksen 6 ja 8 §) Esiopetusta tarjoava yksikkö järjestää myös tarvittavat päivähoitopalvelut.

Tulevalle esioppilaalle lähetetään henkilökohtainen kirje ennen ilmoittautumista. Esiopetukseen ilmoittautumisesta tiedotetaan myös paikallislehdessä. Esikoululaisille ja heidän huoltajilleen järjestetään tutustumistilaisuus ennen esiopetuksen alkua.

Esiopetusta annetaan kaupungissa kolmella alueella. Alueilla tehdään yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kesken. On tärkeää varmistaa, että lapsen oppimisen kannalta oleellinen tieto siirtyy kaikissa nivelvaiheissa lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen. Vastuu oleellisen tiedon siirtämisestä ja tarvittavien tiedonsiirtolupien hankkimisesta on aina lähettävällä taholla. Vastaanottavalla taholla on vastuullaan varmistaa, että kaikki opetuksen järjestämisen kannalta oleellinen tieto on siirtynyt.

Tiedonsiirron käytänteinä ovat mm.

- tutustumispäivä esiopetuksessa ja alkuopetuksessa
- siirtopalaverit ja tarpeellisten asiakirjojen (oppimissuunnitelma, HOJKS ja esiopetuksen havainnointilomake) siirtäminen varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä. Huolehditaan, että vanhemmat ovat tietoisia siirrettävistä asioista. Suullisen- ja kirjallisen tiedon siirtämiseen kysytään aina huoltajalta suostumus, vaikka laki antaakin jo mahdollisuuden opetuksenjärjestämisen kannalta oleellisen tiedon siirtämiseen ilman huoltajan suostumusta.

Kodin ja esiopetuksen yhteistyönä järjestetään opettajan ja kotiväen henkilökohtainen tapaaminen sekä esiopetusvuoden alussa että keväällä arviointikeskustelun merkeissä. Tällä turvataan lapsen yksilöllisten tarpeiden toteutuminen sekä vahvistetaan kasvatuskumppanuutta. Riihimäellä henkilöstölle on tarjolla kasvatuskumppanuus-koulutusta.

Riihimäellä nähdään tärkeäksi luoda ja vahvistaa yhtenäistä esi- ja alkuopetuksen pedagogiikkaa. Yhtenä toteutustapana voisi esimerkiksi olla esi- ja alkuopettajien iltapäivä kaksi kertaa lukuvuodessa. Näissä tapaamisissa olisi tavoitteena esiopetussuunnitelman jatkuva ja johdonmukainen kehittäminen ja arviointi. Vastuu mahdollisten tapaamisten toteutumisesta on kunnallisesta esiopetuksesta vastaavalla virkamiehellä.

2.2 OPPIMISKÄSITYS

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen.

2.2 OPPIMISKÄSITYS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen kannalta on oleellisen tärkeää, että aikuinen oppii tuntemaan lapsen. Samalla hän kartoittaa lapsen varhaisempia oppimiskokemuksia. On monia mahdollisuuksia havainnoida ja dokumentoida lapsen oppimisprosessia:

- pienryhmätoiminta
- projektit
- arviointi, itsearviointi
- portfolio lapsen oppimisesta/kehittymisestä
- esiopetusvuoden havainnointilomake
- keskustelu/haastattelu

Tiedostamme, että lapsi on oman elämänsä sankari. Esiopetuksessa lasta ohjataan ja rohkaistaan tiedostamaan/löytämään omat vahvuutensa. Jokainen saa kuitenkin edetä yksilöllisesti kohti yhteistä tavoitetasoa.

2.3 OPPIMISYMPÄRISTÖ

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapsen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

2.3 OPPIMISYMPÄRISTÖ, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Oppimisympäristön tärkein tekijä lapsen kasvun ja oppimisen kannalta on ympäristön tunneilmasto. Aikuisella on tästä suuri vastuu.

Oppimisympäristöä ei ole vain opetustila, vaan käytetään hyödyksi lähiympäristön ja koko kaupungin suomat mahdollisuudet.

Riihimäellä pyrimme pois suorituskeskeisyydestä ja tartumme hetkeen. Oppimisympäristön rakentamisen lähtökohdana ovat ne resurssit, joita kullakin yksiköllä on. Niitä pyritään kuitenkin jatkuvasti kehittämään, jotta voidaan turvata mahdollisimman tasavertaiset esiopetuksen olosuhteet.

2.4 TYÖTAVAT

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työskentelään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

2.4 TYÖTAVAT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Työskentelyn lähtökohtana on opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Opettaja huolehtii, että jokainen lapsi tulee henkilökohtaisesti huomioiduksi päivittäin.

Toimintaa suunniteltaessa hyödynnetään lapsen elinympäristöön läheisesti liittyviä arkipäivän tilanteita ja kiinnostuksen kohteita. Lisäksi huolehditaan siitä, että yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat siirtyvät käytännön tasolle.

Työtavat perustuvat leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan.

Tarjotaan lapselle mahdollisuus opetella työskentelemään yksin, parin kanssa ja ryhmässä.

Toimivia työskentelytapoja ovat esimerkiksi

- leikki
- opetuskeskustelu
- tekemällä oppiminen ja konkreettisten välineiden käyttö
- lapsen oman oppimisprosessin näkyväksi tekemisen menetelmät (mm. itsearviointi, portfolio)
- yhteistoiminnallinen oppiminen
- tutkimukset, teemat ja projektit

3 ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

3.1 EHEYTTÄMINEN

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsen-täviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakoko-naisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuk-sessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

3.1 EHEYTTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Eheyttäminen on tapa rakentaa opetusta ja toimintaa. Opetus muodostuu kokonaisuuksista, joiden lähtökohdaksi on lapsi, eivätkä sisältöalueet tai oppiaineiden tavoitteet. Esiopetusikäinen lapsi kat-soo maailmaa vielä omasta näkökulmastaan eikä helposti pysty omaksumaan asioita, jotka eivät liity omaan elämänpiiriin tai aikaisempiin kokemuksiin.

Eheyttämisessä oppimisprosessin merkitys korostuu. Sisältöjä tärkeämpää on vuorovaikutukselli-suus ja oppimisprosessi, jossa lapset ovat aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa: suunnittelu, toteutus ja arviointi. Lisäksi aikuisen on kyettävä tunnistamaan kunkin lapsen kehitystaso, erityistarpeet ja lapselle merkitykselliset asiat.

Keskeistä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on lähteä aktiivisesta vuorovaikutuksesta lapsen kanssa sekä toimia lapselle merkityksellisistä kokonaisuuksista käsin. Käsiteltäviä aiheita valittaessa huomioidaan, että aihe:

- liittyy lasten kokemuksiin
- tukee lasten tiedon rakentamista
- laajentaa lasten kokemusmaailmaa
- mahdollistaa lasten oman aktiivisuuden
- tarjoaa mahdollisuuksia ongelmanratkaisuun, valintojen tekoon ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen
- vahvistaa minäkäsitystä
- integroi sisältöalueita

3.2 KESKEISET SISÄLTÖALUEET

3.2.1 KIELI JA VUOROVAIKUTUS

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittyy tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitus-

taitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut, yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruillen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyritysten avulla.

3.2.1 KIELI JA VUOROVAIKUTUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Lastenkirjallisuutta tarjotaan monipuolisesti sekä kuuntelun että omatoimisesti kirjoihin tutustumisen kautta. Oppimisympäristössä tulee olla tarjolla monipuolista kirjallisuutta lasten yksilölliset tarpeet ja kehitystaso huomioiden. Hyödynnetään kaupunginkirjaston mahdollisuuksia.

Lasta innostetaan omien kertomusten tuottamiseen mm. saduttamalla tai oman satukirjan valmistamisen avulla. (<http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutusohje.htm>)

Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella itseilmaisua

- keskustelutaitojen harjoittelu päivittäisissä tilanteissa
- ilmaisutaidon harjoitukset, draama
- pienet esitykset
- nukketeatteri
- kaupungin kulttuuritarjonnan hyödyntäminen

Kielellisen tietoisuuden herättäminen ja vahvistaminen

- kirjainten tunnistamisen harjoittelu
- kirjainten kirjoittamisen suuntiin kiinnitetään alusta saakka huomiota
- kirjain – äännevastaavuuteen tutustuminen
- kirjoitetun kielen tutkiminen sanatasolla (oma nimi, kavereiden nimet, oppimisympäristön esine- kuva- ja sanalaput)
- tavuttamisen harjoittelu eri tavoilla (rytmiharjoitukset, liikuntaleikit)

3.2.2 SUOMI TOISENA KIELENÄ ESIOPETUKSESSA

Päivähoidon ja esiopetuksen Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma on laadittu Keski-Uudenmaan radanvarsikuntien yhteistyönä. Suomi toisena kielenä (S2) -opetussuunnitelma antaa kokonaiskuvan opetuksen järjestämisestä, tavoitteista, sisällöstä ja arvioinnista. Tarkoituksena on suunnitelmallisesti ohjata maahanmuuttajataustaisten lasten suomi toisena kielenä -oppimista ja opettamista. Päivähoidon ja esiopetuksen Suomi toisena kielenä – opetussuunnitelma on erillinen asiakirja ja se löytyy kaupungin internet-sivuilta, samasta paikasta kuin tämäkin asiakirja.

3.2.3 MATEMATIIKKA

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittämisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelemistaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.

Matematiikan oppijana lapsi on aktiivinen toimija.

Toiminnallisen oppimisen työtapoja ovat mm.

- konkreettiset välineet, joilla hahmottaa, vertailla, luokitella ja laskea
- pelit, harjoitusohjelmat

Kielellinen kommunikointi

- kieli on keskeisessä roolissa käsitteiden muodostusprosessissa
- leikit, tarinat, laulut, lorut, dramatisointi
- lasten keksimät matematiikkatarinat
- mallin mukaan rakentaminen ja piirtäminen

Arkielämän matematiikka

- pienet työtehtävät
- metsäretkien ja liikunnan hyödyntäminen matematiikan käsitteiden oppimisessa
- tehdään matematiikka näkyväksi arkipäivän tilanteissa (esim. kuinka monta lasta on paikalla, kuinka monta on poissa, kalenterin seuraaminen, kello, syntymäpäivä, lasten iät)

Hahmotusta ja luokittelua

- esineiden luokittelu koon, muodon, värin, käyttötarkoituksen tai muiden ominaisuuksien mukaan
- palapelit, tangramit, geolauta

Geometriset peruskäsitteet

- geometriset tasokuviot ja kappaleet

Luvun ja määrän käsite

- lukumäärän, lukusanan ja numeromerkin yhteys
- lukumäärien vertailua ($>$ ja $<$)
- lukujen hajotelmia
- lukujonotaitojen harjoittelu: lukujen luettelu pienemmästä suurempaan ja suuremmasta pienempään, alkaen muusta kuin ykkösestä, edellinen ja seuraava luku
- numeroiden kirjoittaminen, irtonumerot (suunnat)

- toimitaan vähintään lukualueella 0–5

Vertailu ja mittaaminen

- konkreettiset kokeilut, vertailut, arviointi ja ennustaminen
- diagrammit

Kellonaika ja raha

- kelloon tutustuminen: tasa- ja puolet tunnit
- kolikoihin ja seteleihin tutustuminen

Yhteen- ja vähennyslasku

- yhteen- ja vähennyslaskun käsitteisiin tutustuminen konkreettisten
- matemaattisiin merkkeihin tutustuminen(+, - ja =)

3.2.4 ETIIKKA JA ELÄMÄNKATSOMUS

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoisia elämäntietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäntietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäntietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittämisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatusta liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.

Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäntietokasvatustilanteissa, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja

vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa.

3.2.4 ETIIKKA JA ELÄMÄNKATSOMUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Lapsen esiopetussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan perheen arvoista ja suhtautumisesta uskontokasvatukseen. Kasvatuskumppanuus-ajattelun toteuttaminen helpottaa luontevan arvo-keskusteluun syntymistä kasvattajan ja vanhempien välille.

Esiopetuksen tavoitteena on tukea erilaisia perheitä ja vanhempia eettisen kasvatuksen kysymyksissä. Eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen esiopetukseen, mutta vanhemmat valitsevat, osallistuu ko lapsi esiopetuksessa uskontokasvatukseen.

Esiopetuksen uskontokasvatusta toteutetaan myös yhteistyössä Riihimäen seurakunnan kanssa.

Eettinen kasvatusta

Esiopetuksen eettinen kasvatusta on "arkieettisyyttä", jossa eettisyys on mukana kaikessa toiminnassa. Eettiseen kasvatukseen osallistuvat kaikki lapset.

Eettisen kasvatuksen sisällöt:

- minäkuvan ja itsetunnon vahvistaminen
- yhteistyötaitojen harjoittelu
- suvaitsevaisuuskasvatusta
- tapakasvatusta

Katsomuksellinen kasvatusta

Katsomuksellinen kasvatusta sisältää kaksi osaa: *kulttuurisen katsomuskasvatukseen* ja *uskontokasvatukseen / elämäkatsomustietokasvatukseen*.

Riihimäellä tarjotaan elämänkatsomustietokasvatuksen sijaan jotakin muuta toimintaa. Kulttuuriseen katsomuskasvatukseen osallistuvat kaikki esiopetuksessa olevat lapset.

A. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen sisällöt

- elämänkysymysten pohdinta (ihmisen elämänkaari)
- lapsiryhmässä edustettuina olevien kulttuuriin tutustuminen
- suvaitsevaisuuskasvatus

B. Uskontokasvatus

Vanhemmat valitsevat, osallistuuko lapsi esiopetuksessa uskontokasvatukseen. Uskontokasvatus antaa elämyksiä ja tietoa evankelisluterilaisesta uskosta, ohjaa keskusteluun ja pohdintaan sekä opettaa suvaitsevaisuuteen. Uskontokasvatuksen runko perustuu kirkkovuoden tapahtumille. Harjoituksen ja hiljentymisenkokemusten lisäksi ei pidä unohtaa iloa ja huumoria. Tunneilmasto on tärkeämpi kuin tietopuolinen oppiminen. Uskontokasvatusta toteutetaan myös yhdessä seurakunnan kanssa.

Uskontokasvatuksen aihepiirejä

- Raamatun kertomuksia vanhasta testamentista (esim. luomiskertomus)
- Raamatun kertomuksia uudesta testamentista (esim. Jeesuksen elämä)
- Kirkkovuoden pyhät (esim. Mikkelin-päivä, Pyhäinpäivä, Adventti, Joulukuukaus, Pääsiäinen)
- Lasten virsiä, hengellisiä lauluja ja rukouksia

3.2.5 YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystään monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mitausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttelemällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.

3.2.5 YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä lähestytään tutkivasti. Lähtökohtana on monimuotoinen suhde luontoon, jota vahvistetaan elämysten kautta. Lapselle luonto itsessään on seikkailu ja tekemisten temmellyskenttä. Kokemuksien, elämysten ja toiminnan kautta lapsi tekee havaintoja ympäristöstä. Retket ovat oleellinen osa lähiympäristöön tutustumista. Kysymyksiä ja havaintoja tekemällä lapsi saa tietoa ympäröivästä maailmasta. Riihimäen luontokohteita on lähimetsien lisäksi esim. Hatlamminsuo, Peltosaaren kosteikko, Itsenäisyyden puisto, Kastanjapuisto, Perhospuisto, Käräjäkoski ja Hirvijärvi.

- Riihimäellä kannustetaan lasta toimimaan lapsen arjessa ympäristöä säästäen; kestävä kehitys näkyy esiopetuksessa monin tavoin (www.edu.fi/teemat/keke), lapsi oppii ja kasvaa yhdessä toisten lasten kanssa.
- Riihimäen kaupungin arvoissa painottuu kestävä kehitys: vuosittain tehdään ja arvioidaan ympäristöraportti hallintokunnittain ja yksiköittäin.

Ihminen

- kehon osat
- aistit
- elämänkaari

Ihminen ja kulttuuri

- suhde ympäristöön
- oma lähiympäristö ja sen kulttuuri
- erilaiset ihmiset ja kulttuuri
- liikenne

Eloton ja elollinen

- kasvit ja eläimet
- ravintoketju

Maa ja avaruus

- taivaankappaleet
- aika: vuosi, vuodenajat, kuukaudet, viikonpäivät, vuorokausi

Ympäristö

- aineet ja materiaalit
- kestävä kehitys

3.2.6 TERVEYS

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistymisen välisestä tasapainosta.

3.2.6 TERVEYS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Lähtökohtana ovat erilaiset arkipäivän tilanteet lapsen jokapäiväisessä elämässä. Korostetaan myönteisiä kokemuksia ja lapsen omaa aktiivisuutta vaikuttaa omaan terveyteen ja turvallisuuteen. Yhteistyössä vanhempien kanssa huolehditaan lapsen työn, levon ja virkistyksen välisestä tasapainosta esim. kasvatuskeskusteluissa.

Lapsen hyvinvointi

- henkilökohtainen hygienia
- terveys
- liikunta
- ulkoilu
- lepo
- terveellinen ravinto

Tapakasvatus

- itsehallintataidot
- toisen kunnioittaminen ja huomioon ottaminen
- sovitut säännöt
- hyvät ruokailutavat

Turvallisuus

- paloturvallisuus
- liikenne

3.2.7 FYYSINEN JA MOTORINEN KEHITYS

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

3.2.7 FYYSINEN JA MOTORINEN KEHITYS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Lapselle tulee taata mahdollisuus päivittäiseen, monipuoliseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Se kehittää kokonaisvaltaisesti lapsen perustaitoja. Lisäksi liikunta on hyvä keino sosiaalisen vuorovaikutuksen, yhteistyötaitojen ja tunteiden hallinnan harjoitteluun esim. tutustuminen joukkuepeleihin antaa tähän mahdollisuuden.

Aikuisen tehtävänä on huolehtia, että lapsella on tilaisuus sekä ohjattuun että omaehtoiseen liikuntaan. Kiinnittämällä huomiota toimintaympäristöön, mahdollistetaan myös lapsen omaehtoinen liikunta. Iloinen ja monipuolinen liikunta erilaisissa ympäristöissä tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tällä on myös vaikutusta tulevaisuudessa lapsen asenteeseen liikuntaa kohtaan. Toiminnan suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon erilaisten valtakunnallisten liikunta-järjestöjen tuottama materiaali esiopetukselle ja varhaiskasvatukselle.

Perusliikunta

- kävely
- juoksu
- hyppääminen
- heitto yms.
- pyöriminen, kieriminen

Palloilu

- heitto ja kiinniottaminen
- kuljettaminen
- potkaiseminen ja haltuunotto
- maila ja pallo

Temppuilu

- pyöriminen ja kieriminen
- hyppääminen
- tasapainoilu
- riippuminen ja heiluminen

Luontoliikunta

- hiihto
- luistelu

- suunnistus
- ulkoleikit ja perinneleikit
- retkeily ja seikkailu

Rytmiliikunta

- satujumppa
- musiikkiliikunta
- tanssi
- piirileikit ja tanhut

Osallistuminen uimakouluun

3.2.8 TAIDE JA KULTTUURI

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemaan. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyiden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisesta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.

Esiopetukseen sisältyy

- 1) musiikkikasvatus
- 2) kuvataidekasvatus
- 3) kädentaidot
- 4) ilmaisukasvatus
- 5) mediakasvatus

Luova toiminta antaa lapselle mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja käsitellä tunteitaan. Elämykset tuottavat ilmaisua ja kun syntyy elämyksiä, luovutaan samalla kaavamaisesta ilmaisusta. Taidekasvatuksessa on kyse prosesseista, lopputulokset eivät ole keskeisiä. Aiheet tulisi valita lasten kokemus- ja elämysmaailmasta siten, että taide ja kulttuuri yhdistetään muuhun toimintaan ja teemakokonaisuuksiin.

Lapsi tutustuu taiteen maailmaan tekemällä, kokeilemalla ja harjoittelemalla itse. Keskeiset käsitteet, materiaalit, tekniikat, välineet ja niiden huolto tulevat omakohtaisesti ja kokemuksellisesti tutuiksi ja ymmärretyiksi. Lasta ohjataan arvostamaan omia ja muiden töitä. Lapsi tutustuu kulttuuriperintöönsä ja ymmärtää kulttuurien monimuotoisuutta.

Kotikaupungin monipuolista taide- ja kulttuuritarjontaa käytetään hyödyksi mahdollisimman paljon opetusta toteutettaessa.

Riihimäen taide- ja kulttuuritarjontaa

- Riihimäen taidemuseo
- Suomen metsästysmuseumuseo
- Suomen lasimuseo
- Riihimäen kaupunginmuseumuseo
- Riihimäen kaupunginkirjasto
- Riihimäen lasten ja nuorten kuvataidekoulu
- Riihimäen nuorisoteatteri
- Riihimäen kaupunginteatteri
- Riihimäen musiikkiopisto

1) Musiikkikasvatus

Laulaminen

- yksin ja yhdessä
- monipuolinen lauluvalikoima

Soittaminen

- äänikokeilut
- kehosoitimet
- rytmisoittimet
- 5-kielinen kannel

Kuunteleminen

- kokemuksia erilaisesta musiikista
- konserttikäyttäytyminen

Rytmi

- perusrytmi, sanarytmi, kaikurytmi
- tasajakoinen, kolmijakoinen
- tauko

2) Kuvataidekasvatus

Tila ja avaruudelliset suhteet

- monipuoliset tilakokemukset ja – leikit
- asetelmat
- valo ja varjo

Muoto

- kollaasit
- erilaiset viivat
- esineet ja ihminen tarkastelun kohteena
- sommitelmat

Väriopin alkeita

- pää- ja välivärit, harmaat, musta ja valkoinen
- valöörit

Työvälineisiin ja materiaaleihin tutustuminen

- oikeat työvälineiden käyttötavat ja huolto
- materiaalien tuntuun liittyvät käsitteet

Taiteeseen tutustumista

- lasten omien töiden ja taidekuvien tarkastelu (kuvien lavastaminen, dramatisointi, puhekuplien piirtäminen kuviin, taidekirjat, diat)
- ympäristön taideteosten tarkastelu
- näyttelyt

3) Kädentaidot

Perustyötekniikat ja – materiaalit

- eri välineiden oikea käyttö ja huolto
- liidut, vesivärit, hiili, puuvärit
- savi, muovailu
- rakentelu, sommittelu
- revintä, pistely, rypistely
- pujottelu, solmut, leikkaus, liimaus, naulaus, ompelupistot
- painanta
- luonnonmateriaalit, kierrätysmateriaalit
- ompelu
- sormivirkkaus

Askartelu

- ohjattu
- luova

4) Ilmaisukasvatus

Ilmaisutaito

- a. lasta rohkaistaan ilmaisemaan itseään esim. sanoin, kuvin, liikkein, äänin
- b. draamaharjoitukset
- c. roolileikit
- d. pienet esitykset
- e. teatterivierailut

Sosiaaliset taidot

- f. yhteistyötaitojen harjoittelu parin kanssa / pienryhmässä

Vuorovaikutustaidot

- g. päivittäiset keskustelut

5) *Mediakasvatus*

Kannustetaan ja ohjataan lasta lastenkulttuurin ja ikätasolle sopivan mediamateriaalin pariin.

Hyödynnetään valmiita materiaaleja (esim. Mediamuffinssi, Hiiripiiri) Ajankohtaisten maailmantahtumien turvallinen käsittely lasten pohdintojen pohjalta.

Lasta ohjataan yhdessä vanhempien kanssa ajattelemaan kriittisesti sekä erottamaan todellisuus mielikuvituksesta.

4 KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Tässä luvussa kuvataan kasvun ja oppimisen tuen keskeiset tavoitteet ja järjestäminen sekä tuen rakenne. Kasvun ja oppimisen tuen tasot, yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kuvataan luvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3. Luvussa 5 esitetään tarkemmin eri tukimuodot ja niiden käyttö tuen eri tasoilla.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapsen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua

käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiinsa täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä.

Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirryessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta.

4.1 ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista.

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

4.1 ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI, RIIHIMÄEN NÄKÖKÖKULMA

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen pidetään esiopetuksen alkamista edeltävänä keväänä siirtopalaveri. Palaverin kutsuu koolle konsultoiva erityislastentarhanopettaja tai joku muu lähettävältä taholta varhaiskasvatuksesta. Siirtopalaveriin osallistuvat opettajat varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta sekä tarvittaessa erityisopettaja, rehtori ja /tai päiväkodinjohtaja. Tarvit-

taessa palaveriin voidaan kutsua esim. erityislastentarhanopettaja, erityisopettaja, rehtori tai päiväkodin johtaja. Toinen siirtopalaveri pidetään esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä esiopetusryhmän opettajan ja 1. luokan opettajan kesken. Keskustelun tukena voi käyttää Esiopetusvuoden havainnointi- ja suunnitelmalomakkeen (liite 01) tietoja. Havainnointilomakkeen käyttö on suositeltavaa erityisesti silloin kun opettajalle, jollekin toiselle lapsen kanssa työskentelevälle henkilölle tai lapsen huoltajalle on herännyt huoli lapsen kehityksestä. Tavoitteena on, että nivelvaiheissa tieto lapsista siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Tavoitteena on myös, että tieto mahdollisesti aloitetuista tukitoimista siirtyy ja että ne jatkuvat.

Lapsen emotionaalinen, sosiaalinen, psyykinen ja fyysinen hyvinvointi antavat perustan turvallisuuden tunteelle. Turvallinen ilmapiiri antaa mahdollisuuden lapselle kasvaa ja oppia omista lähtökohdistaan käsin. Kaikessa toiminnassa lapsen tulee voida kokea tekemisen ja oppimisen iloa. Esiopetusryhmän henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että ryhmässä vallitsee välittämisen ja huolenpidon toimintakulttuuri.

Esiopetuksessa lapsi aloittaa itsearviointin harjoittelun. Syksyllä esiopetuksen alussa lapset arvioivat itseään ja omia taitojaan yhdessä opettajansa kanssa (liite 02, Ilmapallo-arviointi) Itsearviointitilanteeseen pyritään luomaan myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Esiopetusryhmän opettaja havainnoi lasta ryhmässä ja yksilönä. Hän voi käyttää lapsen havainnoinnissa ja arvioinnissa apuna erilaisia tehtäviä ja kartoituksia kuten esim. edellä mainittua Esiopetusvuoden havainnointi- ja suunnitelmalomaketta.

Opettajan ja lapsen huoltajien yhteisessä keskustelussa syksyllä huoltajat kertovat lapsestaan ja tuovat esille haluamiansa asioita. Opettaja kertoo lapsen itsearviointista ja tuo esille niitä näkökulmia, joita on havainnoinut ja kirjannut lapsesta Esiopetusvuoden havainnointi- ja suunnitelmalomakkeen havainnointiosuuteen (liite 01, Esiopetusvuoden havainnointi- ja suunnitelmalomake). Keskustelujen pohjalta täytetään lapsen Esiopetuksen havainnointi- ja suunnitelmalomakkeen suunnitelmaosuus, johon kirjataan myös mahdolliset yleisen tuen tarpeet ja niihin liittyvät tukitoimet.

Esiopetusvuoden havainnointi- ja – suunnitelmalomakkeen tavoitteiden täyttymistä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana. Lapsen havainnointi suoritetaan ainakin kolmesti vuodessa, syksyllä ennen tapaamista huoltajien kanssa, jouluna ja keväällä ennen lapsen itsearviointia ja toista tapaamista huoltajien kanssa. Kevään tilanne kertoo esiopettajalle ja huoltajalle lapsen kouluvalmiudesta ja niistä kehityskohteista, joihin on hyvä paneutua lapsen siirtyessä perusopetuksen ensimmäiselle luokalle. Nämä tiedot ovat hyvin tärkeitä myös tulevalle alkuopettajalle. Keväällä lapset arvioivat omaa osaamistaan ja kulunutta vuotta yhdessä opettajan ja huoltajiansa kanssa (liite 03, Mittarimatoarviointi).

Yleinen tuki on mm. pedagogiikan mukauttamista, ympäristön ja työkäytäntöjen arviointia ja muokkaamista sekä lapsen tarkempaa havainnointia. Mahdollista pedagogista arviota varten esiopetuksen aikana toteutettu yleinen tuki ja havainnot lapsesta dokumentoidaan. Lapsen havainnoinnin lisäksi arvioidaan ryhmän aikuisten toimintaa ja oppimisympäristöä. Arvioinnin tukena voi käyttää Oppimisympäristön ja toiminnan arviointi -lomaketta (liite 04). Yleinen tuki toteutuu esiopetusryhmän opettajan, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden yhteistyönä. Myös lasten mahdollinen aamu- ja iltapäivähoito tulee huomioida yhtenä lisäresurssina tuettaessa lapsen kasvua ja kehitystä.

4.2 ESIOPETUKSEN TEHOSTETTU TUKI

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena

- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.

4.2 ESIOPETUKSEN TEHOSTETTU TUKI, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Tehostetun tuen tarkoituksena on ryhtyä säännöllisempiin ja suunnitellumpiin tukitoimiin heti, kun havaitaan, että yleinen tuki ei riitä. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu dokumentoituun tietoon lapsesta. Tietoa lapsesta kootaan kirjaamalla havaintoja kaikista arjen tilanteista. Lapsen kokonaistilannetta arvioidaan ryhmän aikuisten toiminnan, oppimisympäristön ja lapsen näkökulmasta. Lapsen tilanteesta keskustellaan myös lapsen huoltajien ja lapsen kanssa.

Esiopetusryhmän opettaja ja konsultoiva erityislastentarhanopettaja laativat lapsen kokonaistilanteesta sekä tuen tarpeista pedagogisen arvion, joka käsitellään moniammatillisessa oppilashuolto-ryhmässä. Lapselle laaditaan tämän jälkeen yhteistyössä huoltajien ja muiden tarpeelliseksi katsottujen yhteistyötahojen kanssa esiopetuksen oppimissuunnitelma, johon kirjataan lapsen tehostetun tuen toteuttaminen, seuranta ja arviointi. Oppimissuunnitelman kokoamisesta vastaa konsultoiva erityislastentarhanopettaja esiopetusryhmän opettajan ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa ja sen toteuttamisesta vastaa esiopetusryhmän opettaja.

Tehostetun tuen toteutumista seurataan säännöllisesti lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman mukaisesti. Mikäli lapsen tilanne muuttuu eikä tehostettu tuki arvioinnin perusteella ole enää tarpeen, lapsi siirtyy takaisin yleisen tuen piiriin. Mikäli tehostettu tuki ei riitä, ryhdytään toimiin erityisen tuen antamiseksi lapselle.

4.3 ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKI

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee *tarvittaessa* hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

4.3 ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKEA, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Erityisen tuen tavoitteena esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä kehittää hänen oppimisedellytyksiään. Kun lapsen kasvussa ja oppimisessa on annetusta tehostetusta tuesta huolimatta edelleen pulmia, laaditaan lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista pedagoginen selvitys. Selvityksen kokoamisesta vastaa konsultoiva erityislastentarhanopettaja esiopetusryhmän opettajan ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja kutsuu koolle lapsen huoltajat sekä muut asianosaiset.

Pedagoginen selvitys käsitellään oppilashuoltoryhmässä, jonka jälkeen lapsen siirtymisestä erityisen tuen piiriin tehdään hallinnollinen päätös. Lapselle laaditaan huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa HOJKS eli Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. HOJKS-asiakirjaan liitetään mukaan lapsen oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevan lapsen opetus voidaan järjestää joko omassa esiopetusryhmässä tai pienryhmässä. HOJKSin toteutumisesta vastaa ryhmässä toimiva erityislastentarhanopettaja tai esiopetusryhmän opettaja yhteistyössä huoltajien kanssa.

Erityisen tuen päätös voidaan purkaa yhteistyössä huoltajien ja oppilastyöryhmän kanssa. Päätös puretaan hallinnollisesti. Tällöin lapsi siirtyy jälleen tehostetun tuen piiriin ja hänelle aiemmin laadittu oppimissuunnitelma tarkistetaan.

4.5 YKSILÖLLISET SUUNNITELMAT ESIOPETUKSESSA

4.5.1 LAPSEN ESIOPETUKSEN OPPIMISSUUNNITELMA

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arvioita ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakekeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatimisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista.

Erityinen tuki

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

4.5.2 HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS:in tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki

- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastuualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa.

5 KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA

Luvussa 5 kuvataan kasvun ja oppimisen eri tukimuodot. Luvussa kuvataan myös esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen.

5.1 ESIOPETUKSEN OPETUSJÄRJESTELYIHIN LIITTYVÄ TUKI

5.1.1 ERITYISOPETUS

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät.

Erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa.

Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erityisopettajalla ja erityislastentarhanopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana.

Riihimäen lisäys

Erityisopetuksen rakenne, sisällöt ja vastuut määritellään tapauskohtaisesti erityisen tuen päätöksessä.

5.1.2 PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKS:n laadimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyin oppivelvollisuuden piiriin, tule tehdä päätös pidennetyin oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

5.1.2 PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Pidennetyin oppivelvollisuuden päätöstä varten konsultoiva erityislastentarhanopettaja lähettää lapsen lausunnot huoltajien suostumuksella varhaiskasvatuksesta koulupsykologille, joka valmistelee asian. Päätöksen pidennetyin oppivelvollisuudesta tekee koulutuspäällikkö. Esiopetusta edeltävänä keväänä järjestetään palaveri, jossa suunnitellaan lapsen koulupolkua ja siirretään tiedot varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Palaverin kutsuu koolle konsultoiva erityislastentarhanopettaja tai joku muu sopivaksi katsottu henkilö lähettävältä taholta. Palaveriin osallistuvat lapsen huoltajat, opettaja ja/tai hoitaja varhaiskasvatuksesta, tuleva esiopetusryhmän opettaja, päiväkodin johtaja tai päivähoiton ohjaaja, konsultoiva erityislastentarhanopettaja sekä mahdolliset muut lapsen kanssa toimivat asiantuntijat tilanteen mukaan.

Kaikki lapset aloittavat esiopetuksen 6-vuotiaina. Pidennetyin oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen esiopetuspaikka voi olla lähikoulussa, pienryhmässä tai Peltosaaren koulun esiopetuksessa.

5.2 ESIOPETUKSEN MUU TUKI

5.2.1 YHTEISTYÖ KODIN KANSSA

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana.

Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytännöistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa.

Esiopetuksen aikana jatketaan muussa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yhteistyötä huoltajan kanssa ja luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle. Erilaisia kodin ja esiopetuksen vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja kehitetään koko esiopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä päivähoidosta esiopetukseen tai esiopetuksesta alkuopetukseen. Tieto- ja viestintäteknikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea.

5.2.1 YHTEISTYÖ KODIN KANSSA, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Yhteistyö esiopetuksen ja kodin välillä perustuu esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien väliseen kasvatuskumppanuuteen, jossa yhdistyvät huoltajien tuntemus omasta lapsestaan ja esiopetushenkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen. Aloittevastuu yhteistyöstä ja kasvatuskumppanuudesta on esiopetuksen henkilöstöllä. Toimintamuotoina ovat henkilökohtaiset tapaamiset huoltajien kanssa syksyisin ja keväisin ja tarvittaessa useamminkin sekä muut tilaisuudet.

5.2.2 TULKITSEMIS- JA AVUSTAJAPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen

sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkitsemis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkitseminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkitsemis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus.

Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkit-

semis- ja avustamispalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastuualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

5.2.2 TULKITSEMIS-JA AVUSTAJAPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen suunnitellaan moniammatillisena yhteistyönä. Tapauskohtaisesti määräytyvien tahojen lausuntojen perusteella hallintopäällikkö myöntää mahdolliset avustajapalvelut koulutoimessa. Varhaiskasvatuksen avustajien sijoittumisesta päätetään erityispäivähoitoyksikössä.

5.3 ESIOPETUKSEN OPPILASHUOLTO JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN

5.3.1 OPPILASHUOLTO

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työ-

kenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämässä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.3.3.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

5.3.1 OPPILASHUOLTO, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Varhaiskasvatuksen esiopetuksen oppilashuolto, nykytila ja lähitulevaisuus

Tällä hetkellä Riihimäellä eletään hallinnollisen muutoksen aikaan ja on vielä selvitysten alla, millaiseksi varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen väliset suhteet tulevat muodostumaan. Nämä hallinnolliset päätökset, jotka varmistuvat syyslukukauden 2011 aikana, tulevat merkittävästi vaikuttamaan siihen minkälaiseksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppilashuollon toiminta, rakenne ja palvelut tulevat muodostumaan. Yhdistymisen muotojen varmistuttua oppilashuollon osuus täydennetään esiopetuksen kaupunkikohtaiseen opetussuunnitelmaan ja sen mukainen toiminta aloitetaan 1.8.2012. Lukuvuosi 2011 - 2012 toimitaan edellisen opetussuunni-

telman mukaisesti siten, että koulujen tiloissa olevien esikoululaisten oppilashuollonpalveluista vastaa sen kyseisen koulun oppilashuolto, jossa esioppilaat fyysisesti ovat. Niiden esikoululaisten, joiden fyysinen sijoittuminen on edelleen päiväkodin tiloissa, kuuluvat perusturvan järjestämisen oppilashuollon palveluluiden piiriin.

Päiväkodin tiloissa olevien esikoululaisten nykytilanteen mukaisen esiopetuksen oppilashuoltoryhmän muodostavat esiopetusryhmän opettajat, alueen konsultoiva erityislastentarhanopettaja, alueen terveydenhoitaja lastenneuvolasta sekä alueen psykologi perheneuvolasta. Oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti, vähintään kaksi kertaa toimikaudessa. Koollekutsujana toimii konsultoiva erityislastentarhanopettaja.

5.3.2 TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysisistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Väkivallalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu

ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

5.3.2 TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Turvallisuuden edistäminen perustuu koulutoimessa kuntakohtaiseen turvallisuuskansioon, jonka ohjeet tarkentuvat koulukohtaisissa suunnitelmissa. Varhaiskasvatuksessa noudatetaan Riihimäen varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnitelman yleisohjetta, jonka pohjalta yksiköt ovat laatineet tarkemmat turvallisuussuunnitelmansa.

5.3.3 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY, SALASSAPITO JA TIETOJEN LUOVUTTAMINEN

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi lisäksi päiväkodin johtajalle, esiopetuksen opettajalle ja erityislastentarhanopettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lain-säädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja

kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoiton henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot.

Ei Riihimäen lisäystä

6 ERI KIELI JA KULTTUURIRYHMIEN SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY

6.1 SAAMENKIELISET

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamenkielistä: Inarin-saame, koltansaame ja pohjoissaame.

Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyyteen ja – kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieliä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

Ei Riihimäen lisäystä

6.2 ROMANIKIELISET

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta.

Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin.

Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammateista ja historiasta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ ruotsin kielessä ja käden- taidoissa.

Riihimäen lisäys

Romanikulttuuria tuodaan yhteisesti esille ryhmissä, joissa on romanilapsia.

6.3 VIITTOMAKIELISET

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkiele- nä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakie- lisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kieli- taustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa olla lapsen esiopetuksen oppimissuunni- telma tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esi- opetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuk- sessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkausta.

Ei Riihimäen lisäystä

6.4 MAAHANMUUTTAJAT

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaolo-aika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja – kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

6.4 MAAHANMUUTTAJAT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Maahanmuuttajalasten esiopetus järjestetään Riihimäellä muun esiopetuksen yhteydessä. Esiopetusta annetaan suomen kielellä. Maahanmuuttajalasten esiopetusta varten on laadittu erillinen

Suomi toisena kielenä – opetusohjelma (S2), joka antaa kokonaiskuvan S2-opetuksen järjestämisestä, tavoitteista, sisällöstä ja arvioinnista. Kun tilanne opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi sitä vaatii, voidaan tapaamisissa huoltajien kanssa käyttää mahdollisuuksien mukaan tulkkia. Tämä osaltaan mahdollistaa maahanmuuttajien kohdalla pyrkimyksen kasvatuskumppanuuteen, mikä puolestaan tukee hyvän kasvatuksen ja opetuksen toteutumista. Kuvia voidaan käyttää vahvistamassa kielen kehitystä ja oppimista.

6.5 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSELLISEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Eriyisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa.

Eriyiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Eriyiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla oma-
leimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvan määrittämällä tavalla.

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatuksen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitetulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2- 4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja – menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatusta ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatusopillisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustavoihteeseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustavoihteet ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa.

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset.

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämisluva oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetuksessa erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuuina, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltujen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustieteelliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustieteelliset ja pedagogiset lähtökohdat.

6.5 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSELLISEEN TAI KASVATUSTIETEELLISEEN JÄR- JESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Kasvatustieteellisyys (kuuleminen, kunnioitus, luottamus, dialogi) ohjaa kaikkea Riihimäellä annettavaa esiopetusta. Kotien arvojen ja kasvatustieteellisten näkökantojen moninaistuessa kasvatustieteellisyys on todella tärkeää. Riihimäellä tarjotaan montessoriopetusta montessorileikkikoulun yhteydessä. Montessoriopetus perustuu käsitykseen 3-6 – vuotiaiden herkkyyksikaudesta. Lapsen kasvun ja kehityksen tukena on aikuisen järjestämä oppimisympäristö.

6.6 VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofiasta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa.

Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielellä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

Ei Riihimäen lisäystä

7 ARVIOINTI

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvuja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista. Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta.

Riihimäen lisäys

Arviointi on esiopetuksessa työväline. Arvioinnin on oltava aina kannustavaa ja lapsen vahvuuksia korostavaa. Riihimäellä käytetään yhtenäistä lapsen esiopetussuunnitelmaa (liitteet), joka tukee arviointia. Arviointi antaa pohjatietoja kouluun siirryttäessä.

8 ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

8.1 OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMISEN JÄRJESTELYT

Opetussuunnitelman perusteet on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia.

Opetussuunnitelma tulee siis laatia perusteiden pohjalta, ja sen lisäksi siinä otetaan huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja nuoria koskevat päätökset. Esiope- tuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeen- panoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös päiväkodin tai koulun toimintaympäristö ja sen antamat mahdollisuudet sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan suunnittelua ja toimia hänen työvälineenään.

Opetussuunnitelma voidaan laatia kuntakohtaisena, alueittaisena tai päiväkotii- tai koulukohtaisena sen mukaan, kuin opetuksen järjestäjä päättää. Mikäli kunnassa toimii yksityisiä esiope- tuksen to- teuttajia, joilta kunnat ostavat esiope- tuspalvelut, on päätettävä myös näiden opetussuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä.

On pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuun- nitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Myös lasten huoltajien on voitava vaikuttaa työhön varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteita suunniteltaessa.

Käytännön järjestelyistä määrätään vuosittain laadittavassa perusopetuksen 9 §:n mukaisessa suunnitelmassa.

8.1 OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMISEN JÄRJESTELYT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Riihimäen esiope- tuksuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä. Sisältöalueisiin liitetyt luettelot ovat esimerkinomaisia ehdotuksia toiminnan toteuttamiseen.

Riihimäellä kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman pohjalta laaditaan päiväkotij- ja koulukohtaiset esiopetussuunnitelmat. Esiopetuksen käytännön järjestelyistä laaditaan vuosittainen työsuunnitelma.

Vanhemmille tiedotetaan opetussuunnitelman periaatteista ja sisällöistä esim. vanhempainilloissa. Päiväkotij- ja koulukohtaisen esiopetussuunnitelman laadintaan voivat vaikuttaa henkilöstön lisäksi myös vanhemmat, lapset sekä mahdolliset asiantuntijatahot.

8.2 OPETUSSUUNNITELMAAN SISÄLTYVÄT SEIKAT

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee ilmetä seuraavat seikat sen mukaan, kuin opetuksen järjestäminen edellyttää

1. esiopetuksen toiminta-ajatuksen
2. esiopetuksen oppimisympäristön kuvaus
3. esiopetuksen mahdolliset painotukset
4. esiopetuksessa noudatettavat täsmennetyt kasvatus- ja oppimistavoitteet
5. esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen
6. kasvun ja oppimisen tuki ja tukimuodot luvuissa 4 ja 5 täsmennettyjen ohjeiden mukaisesti
7. eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetuksen järjestäminen
8. yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa
9. yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken
10. yhteistyö muiden toimijoiden kanssa
11. esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä, esimerkiksi 3-6-vuotiaat päivähoidossa tai esiopetus yhdysluokissa perusopetuksen kanssa
12. lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi
13. esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus
14. toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi

8.2 OPETUSSUUNNITELMAAN SISÄLTYVÄT SEIKAT, RIIHIMÄEN NÄKÖKULMA

Yksikkökohtaisessa esiopetussuunnitelmassa täydennetään kuntakohtaista esiopetussuunnitelmaa tarpeen mukaan. Yksikkökohtaisessa esiopetussuunnitelmassa näkyy omat painotukset, konkreettiset toimintatavat ja yhteistyötahot.

LIITTEET

Liite 1. Esiopetusvuoden havainnointi- ja suunnitelmalomake

ESIOPETUSVUODEN HAVAINNOINTI- ja SUUNNITTELULOMAKE

Lapsen nimi: _____

Tämän asiakirjan saa huoltajan suostumuksella siirtää perusopetukseen

PERUSTIEDOT

Lapsen sukunimi, etunimi	Henkilötunnus	Lapsen äidinkieli
Huoltaja 1	Huoltaja 2	
Osoite	Osoite	
Puhelin	Puhelin	
Sähköpostiosoite	Sähköpostiosoite	

Koulun/päiväkodin nimi	Yhteystiedot
Esiopetusryhmän opettaja	Puhelin (työhön)
Suunnitelman laatijat syksy (pvm ja henkilöt):	Suunnitelman laatijat kevät (pvm ja henkilöt):

Lomakkeen tietoja saa käyttää lapsen esi- ja perusopetuksen välisessä siirtopalaverissa

pvm. _____
_____ huoltajan allekirjoitus

Muuta huomioitavaa (esim. tarpeelliseksi koetun arvioinnin ajankohta)

ESIOPETUSVUODEN HAVAINNOINTILOMAKE

A) OMAN TOIMINNAN OHJAUS	SYKSY			TALVI			KEVÄT		
	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa
Siirtyminen tehtävästä ja tilanteesta toiseen									
Huolehtii omista tavaroistaan/asioistaan									
OMATOIMISUUS: RIISUMINEN JA PUKEMINEN									
Pukee ja riisuu itse									
Huolehtii vaatteensa naulakkoon									
Avaa ja sulkee vetoketjut, napit ja nepparit									
SYÖMINEN									
Syö omatoimisesti									
Noudattaa sovittuja ruokailutapoja									
SIISTEYS									
Hoitaa WC-käynnit									

B) SOSIAALISET TAIDOT: TUNNEILMAISU SEKÄ SUHTAUTUMINEN AIKUISIIN JA TOISIIN LAPSIIN	SYKSY			TALVI			KEVÄT		
	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa
Toimii yhteistyössä aikuisen kanssa kertoo asioistaan, ottaa kontaktia, ilmaisee toiveitaan ja tarpeitaan									
TUNTEIDEN HALLINTA									
Ilmaisee ja tunnistaa tunteita									
Ratkaisee erimielisyyksiä myönteisin keinoin									
Ymmärtää oman toimintansa vaikutukset									
Käsittelee pettymyksiä myönteisin keinoin									

LEIKKITAIIDOT JA SUHTAUTUMINEN TOISIIN LAPSIIN									
Leikkii ja laajentaa leikin sisältöjä ikätasoisesti (rooli- sääntöleikit)									
Toimii ryhmän jäsenenä; odottaa vuoroaan, noudattaa sääntöjä peleissä ja leikeissä, vuorottelee leikki- ja työskentelyvälineiden käytössä									
Solmii ystävyysuhteita									

C) TYÖSKENTELYTAIDOT	SYKSY			TALVI			KEVÄT		
	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa
Keskittyy toimintaan vapaassa ryhmätilanteessa									
Keskittyy toimintaan ohjatussa ryhmätilanteessa									
Motivoituu annetuista tehtävistä ja on kiinnostunut oppimaan									
Suorittaa tehtävät loppuun									
Pystyy itsenäiseen työskentelyyn									

D) MOTORIIKKA, VISUOMOTORIIKKA JA HAHMOTUS									
Tunnistaa ja nimeää kehonsa osat									
Hyppii yhdellä jalalla									
Heittää ja ottaa kiinni palloa									
Hallitsee oikean saksiotteen ja osaa leikata									

Hallitsee oikean kynäotteen									
Piirtää perusmuodot mallista (ympyrä, neliö, kolmio, vinoneliö, rasti)									
Jäljentää kirjaimia mallista									
Kirjoittaa oman nimensä									
Tekee ikätasoisia palapelejä. Rakentaa mallin mukaan.									
Avaruudellinen hahmottaminen suunnat ylös, alas, vasen, oikea									
Päättelee kuvasarjasta tapahtumien kulun									

E) VUOROVAIKUTUS JA KIELELLISET TAIDOT

Ymmärtää ohjeita ryhmätilanteissa ja toimii niiden mukaan									
On kiellisessä vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa									
Puhe on selkeää ja ymmärrettävää									
Puhe on tilannesidonnaista									

F) LUKEMISEN VALMIUDET	SYKSY			TALVI			KEVÄT		
	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa
Riimittelee (keksii loppusoinnillisia sanoja riimeihin)									
Rytmittää sanoja tavujakojen mukaisesti									
Tunnistaa ja nimeää noin 10 kirjainta									
Ymmärtää sijaintikäsitteitä (edessä, takana, vieressä, ylhäällä, alhaalla)									
kuulee ja tunnistaa sanojen alkuäänteitä									
On kiinnostunut lukemaan oppimisesta									

G) MATEMAATTISET VALMIUDET, LOOGINEN AJATTELU JA PÄÄTTELY	SYKSY			TALVI			KEVÄT		
	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa	tarvitsee harjoitusta	orastava taito	osaa
Hallitsee lukujonon 1-10									
Tunnistaa numerot 1-10									
Ymmärtää numeron ja lukumäärän vastaavuuden									
Siirtää nappulaa pelissä nopan silmäluvun mukaisesti									
Ymmärtää käsitteitä enemmän, vähemmän, yhtä paljon jne.									
Ymmärtää järjestyslukuja									
Selviytyy pienistä yhteen- ja vähennyslaskuista konkreettisten välineiden avulla									

KOONTI	SYKSY	JOULU	KEVÄT
A) OMAN TOIMINNAN OHJAUS OMATOIMISUUS	/2 /6	/2 /6	/2 /6
B) SOSIAALISET TAIDOT, TUNNEILMAISU SEKÄ SUHTAUTUMINEN AIKUISIIN JA TOISIIN LAPSIIN	/8	/8	/8
C) TYÖSKENTELYTAIDOT	/5	/5	/5
D) MOTORIIKKA, VISUOMOTORIIKKA JA HAHMOTUS	/11	/11	/11
E) VUOROVAIKUTUS JA KIELELLISET TAIDOT	/4	/4	/4
F) LUKEMISEN VALMIUDET	/6	/6	/6
G) MATEMAATTISET VALMIUDET, LOGINEN AJATTELU JA PÄÄTTELY	/7	/7	/7

Muuta, esim. havainnointi, muisti ym.

KÄTISYYS	
Oikea	
Vasen	
Vaihtaa kättä	

Kun huoli herää yhteys keltoon, joka arvioi havainnointitiedon pohjalta ja yhteistyössä esiopetusryhmän opettajan kanssa tapauskohtaisesti, mitä menetelmiä jatkossa on tarpeen käyttää.

Esiopetuksen suunnitelma kodin näkökulma

Kuvaus lapsesta:

(Arjen sujuminen kotona. Luonne ja temperametti. Leikkiminen, toisten huomioiminen, kaverisuhteet. Omien tunteiden ilmaisu, pettymyksen sieto, ristiriitojen selvittely. Kiinnostuksen kohteet / harrastukset. Keskittyminen, noudattaminen.

Lapsen vahvuudet:

Harjoitusta vaativat asiat:

Toiveita esiopetusvuodelle huoltajat:

Yhdessä sovitut tavoitteet:

liite 2. Ilmapallo-arviointi

”ILMAPALLO” -ARVIOINTI (syksy, ennen tapaamista vanhempien kanssa)

Lapsen esiopetuksen suunnitelman tärkein tehtävä on aikuisen ja lapsen henkilökohtainen kohtaaminen. Lapsi saa kokemuksen siitä, että tämä on tärkeä hetki: hän saa sanoa omia mielipiteitään asioista sekä omasta osaamisestaan sekä vaikuttaa tulevaan esiopetusvuoteen. Tämä on ensimmäinen tilanne, jossa lapsi arvioi omaa osaamistaan sekä suunnittelee tulevaa. Tässä tilanteessa voi olla myös vanhemmat mukana.

Ohjeet lomakkeen täyttämiseen

- Lapsi kirjoittaa itse oman nimensä
- Opettaja kirjoittaa oman nimensä ja päivämäärän
- Lapsi saa piirtää oman kuvansa ja liittää ilmapallot siihen
- Keskustellaan ilmapalloissa olevista asioista:
  - **Perhe:** lapsi voi kertoa keitä perheeseen kuuluu hänen lisäkseen, onko lemmikkieläimiä, minkälaisessa talossa asuu...
  - **Kaverit:** onko kotona kavereita, onko eskarissa kavereita, onko parasta kaveria, kenen kanssa haluaisi mieluiten olla, miten kavereiden kanssa sujuu, onko mukavampi olla ryhmässä vai kaksin...
  - **Kiinnostaa eniten:** mikä eskarissa kiinnostaa eniten ja mikä muutoin kiinnostaa eniten...
  - **Osaan jo:** mitä asioista lapsi kokee jo osaavansa.
  - **Tuntuu vaikealta:** mitkä asiat eskarissa tai elämässä yleensä lapsi kokee vaikeana.
  - **Haluan oppia:** mitä taitoja / asioita lapsi haluaa oppia.

Tavoitteet esiopetukselle

1. **Vaihtoehto:** Laaditaan yhdessä (ope+lapsi) tavoitteet ja kirjataan ne.
2. **Vaihtoehto:** Laaditaan yhdessä (ope+lapsi+vanhemmat) tavoitteet ja kirjataan ne.
3. **Vaihtoehto:** Kirjataan tähän koko ryhmän yhteiset tavoitteet.

Lasten vastauksia ja tavoitteita voidaan kirjata ilmapalloihin tai erilliselle paperille.

KIINNOSTAA ENITEN

OSAAN JO

TUNTUU VAIKEALTA

KAVERIT

PERHE

HALUAN OPIA

NIMI:

TAVOITTEET ESIOPETUKSELLE:

OPETTAJA PVM

Liite 3. Mittarimato-arviointi

”MITTARIMATO”-ARVIOINTI (kevät, ennen toista tapaamista huoltajien kanssa)

Lapsi saa antaa mittarimadolle nimen. Kasvoin hän saa piirtää sellaisen ”hymiön”, joka kuvaa hänen omaa tunnettaan eskarista. (Esim. ☺)

Arviointitilanteessa on mukana lapsi, vanhemmat ja opettaja. Käydään yhdessä läpi ”mittarimadossa” olevat asiat. Valitaan väri, joka kuvaa sitä, että asiaa pitää vielä harjoitella ja tämän jo osaan. Esimerkiksi vihreä = osaan jo, keltainen = harjoittelen vielä. Tämän jälkeen käydään keskustellen ympyröiden asiat. Lapsi värittää ympyrät keskustelun pohjata sovitulla väreillä.

Keskustelun edetessä vanhempi tai opettaja kirjaa alareunassa olevaa **Arviointia ja tavoitteita** – kohtaa sitä mukaa, kun asioita sovitaan. Arvioinnin ja tavoitteet voi tehdä myös erilliselle paperille.

Sosiaaliset valmiudet

- Oman vuoron odottaminen
- Toisen huomioiminen
- Leikin sujuminen
- Ristiriitatilanteessa toimiminen.
- Osallistuminen keskusteluun: ”kerron, jos on asiaa”

Työskentelytaidot

- Kuuntelutaito
- Keskittyminen omaan työhön
- Työrauhan antaminen muille
- Työn loppuun saattaminen
- Työskentelyn jälkien siivoaminen

Kielelliset valmiudet

- Kirjainten tunnistaminen
- Kirjain – äänne vastaavuus
- Alkuäänteiden tunnistaminen
- Tehtävien helppous / vaikeus

Muut osa-alueet

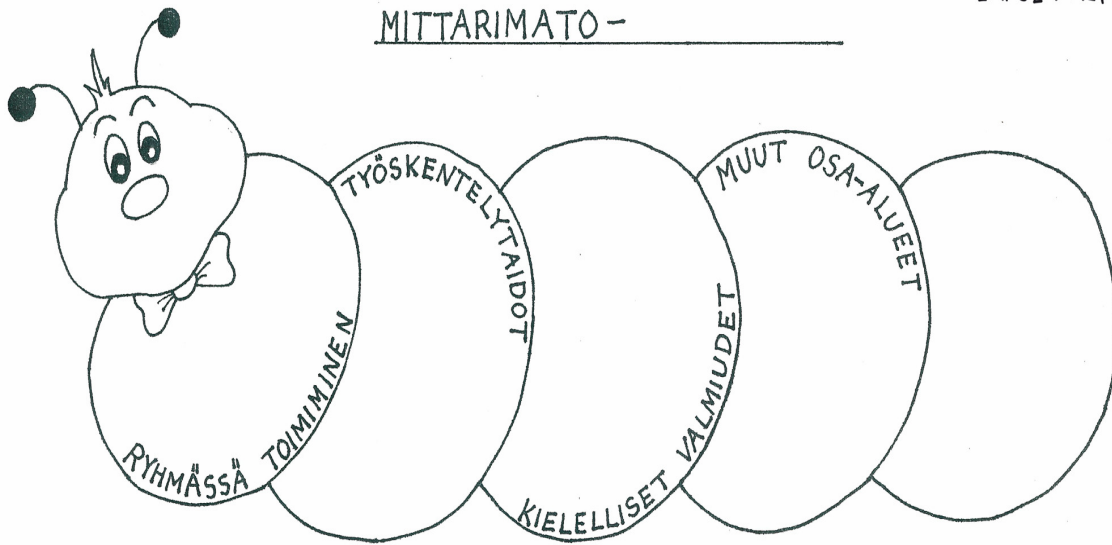
- Matemaattiset valmiudet
- Musiikki
- Liikunta
- Kuvaamataito ja käden työt

Tyhjä ympyrä

Lapsi saa sanoa, missä hän on ”huippu hyvä” sekä värittää tämän ympyrän haluamallaan väreillä. Opelle tavoite: Jokainen lapsi **kokee** olevansa ”huippu hyvä” jossakin. Lopuksi mietitään, mahtaako ”mittarimato” tarjeta talvipakkasessa noilla varusteilla. Jos ei niin lapsi saa piirtää ja värittää sille talvisaappaat, kaulaliinan ja pipon. Lapsen piirtäessä ”mittarimadolle” talvivaatteita vanhemmat ja opettaja voivat käyttää vielä tämän ajan keskusteluun.

LAPSEN NIMI _____

MITTARIMATO - _____

ARVIointIA JA TAVOITTEITA:

OPETTAJA _____

PVM _____

OPPIMISYMPÄRISTÖN JA TOIMINNAN ARVIOINTI

Ryhmä:

Havainnoitsija:

Havainnointikerta/päiväys:

I TILAJÄRJESTELYT

	1 = ei ollenkaan 2 = harvoin 3 = säännöllisesti			Havainnot ja sopimukset
	1	2	3	
1. Ryhmätilassa on eri toiminnoille omat rajatut alueensa, esim. kotileikki, rakentelualue, taidalue, pelialue, jne.	1	2	3	
2. Materiaalit ovat hyvässä järjestyksessä ja niille on omat säilytystilansa.	1	2	3	
3. Lapsille on saatavilla heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaista työskentely- ja leikkimateriaalia.	1	2	3	
4. Työskentely- ja leikkimateriaali on monipuolista ja lapsia kiinnostavaa.	1	2	3	
5. Sosiaalista vuorovaikutusta edistävät lelut ja materiaalit (esim. roolileikkivälineet, käsinuket, pelit) ovat hyvin saatavilla.	1	2	3	
6. Oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti.	1	2	3	

II TOIMINTA JA SIIRTYMÄTILANTEET

	1 = ei ollenkaan 2 = harvoin 3 = säännöllisesti			Havainnot ja sopimukset
	1	2	3	
1. Ryhmässä on pysyvä ja ennustettava päiväjärjestys.	1	2	3	
2. Päiväjärjestys on näkyvillä ja se on esitetty lapsen kehitystasolle sopivalla tavalla esim. kuvin.	1	2	3	
3. Päiväjärjestys mahdollistaa sekä toiminnallisen että rauhallisen toiminnan.	1	2	3	
4. Aikuisjohtoinen ja lapsilähtöinen toiminta ovat tasapainossa.	1	2	3	
5. Aikuinen suunnittelee toiminnan monipuoliseksi huomioiden lasten erilaiset tarpeet ja lähtökohdat.	1	2	3	
6. Lapsilla on mahdollisuus omaehtoiseen toimintaan ja omien ideoiden toteuttamiseen.	1	2	3	
7. Toimintaa järjestetään vaihtelevasti sekä pienryhmissä että isossa ryhmässä.	1	2	3	

8. Toiminnassa tarvittavat materiaalit ovat valmiina lasten saapuessa.	1	2	3	
9. Aikuinen havainnoi ja dokumentoi lasten toimintaa säännöllisesti.	1	2	3	
10. Aikuinen reagoi lasten tarpeisiin tukemalla ja kannattelemalla lasten toimintaa.	1	2	3	
11. Toiminnassa käytetään tarvittaessa visuaalisia vihjeitä kuten kuvia.	1	2	3	
12. Aikuinen antaa lapsille tarvittaessa vaihtoehtoisia malleja, jotka auttavat heitä osallistumaan ja onnistumaan.	1	2	3	
13. Aikuinen on lapsen tukena haastavissa sosiaalisissa tilanteissa.	1	2	3	
14. Aikuiset antavat lapsille aikaa, huomiota ja rohkaisua sosiaalisissa tilanteissa.	1	2	3	
15. Koko ryhmän toiminnat, esim. aamupiirit, suunnitellaan toiminnallisiksi ja kestoaltaan lasten kehitys-/ikätaaso vastaaviksi.	1	2	3	
16. Toiminta on suunniteltu niin, että lapset haluavat sitoutua siihen.	1	2	3	
17. Tarpeettomia siirtymätilanteita ja odotusta ei ole.	1	2	3	
18. Lapsille kerrotaan etukäteen tulevista siirtymätilanteista.	1	2	3	
19. Siirtymätilanteet ovat aktiivista toimintaa, esim. ”menkää eteiseen liikkuen kuten robotit”.	1	2	3	
20. Siirtymätilanteissa toteutuu aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus luontevalla tavalla.	1	2	3	

III TIIMIN TYÖSKENTELY

	1 = ei ollenkaan 2 = harvoin 3 = säännöllisesti			Havainnot ja sopimukset
1. Tiimillä on tiimisopimus, johon on yhdessä keskustellen määritelty ryhmän toimintakulttuuri.	1	2	3	
2. Tiimisopimusta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.	1	2	3	
3. Henkilöstön työajan käyttö on tarkoituksenmukaista.	1	2	3	
4. Ryhmässä tehdään vuosi-, kuukausi- ja viikkosuunnitelmat, joita sijaiset ja avustava henkilökunta voivat helposti seurata.	1	2	3	
5. Lapsen yksilölliset tuen tarpeet huomioidaan ryhmän suunnitelmissa.	1	2	3	
6. Tiimin jäsenillä on sovittu ja säännöllinen aika, jolloin keskustellaan lapsista.	1	2	3	
7. Tiimillä on säännölliset kokoontumiset yhteistyökumppaneiden kanssa.	1	2	3	

IV LAPSEN KÄYTTÄYTYMISEN OHJAAMINEN

	1 = ei ollenkaan 2 = harvoin 3 = säännöllisesti			Havainnot ja sopimukset
1. Aikuiset käyttävät kasvatustilanteissa erilaisia positiivisia ohjausstrategioita, kuten kannustusta, rohkaisua, myönteistä palautetta, huomion suuntaamista muualle ja huomiotta jättämistä, tarkoituksenmukaisesti ja johdonmukaisesti.	1	2	3	
2. Ryhmässä on käytössä kommunikointimenetelmiä, joiden avulla kaikkien lasten on mahdollista tulla ymmärretyiksi.	1	2	3	

Muita havaintoja ja sopimuksia: